

بررسی زمین گردشگری کویری و بیابانی شهرستان گرمسار

مقاله مروری

فرشاد اقوامی^۱ سعید کامیابی^۲

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۴/۱۹

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱/۲۱

صفحات: ۵۰-۷۰

چکیده:

پدیده های زمین گردشگری جزء مهمترین منابع و سرمایه های ملی هستند که در صورت برنامه ریزی مناسب جهت بهره برداری از مزایای آنها می توانند منافع مادی و معنوی فراوانی را عاید کشور کنند با توجه به اینکه قسمت اعظم فضای پیراشهری شهرستان های استان سمنان در قلمرو مناطق خشک و بیابانی قرار دارد، شناخت دقیق و اصولی و توانایی های بیابان ها و کویرها و راه های بهره برداری از آنها، از ضروریات اساسی توسعه اقتصادی و اجتماعی استان است در بین شهرستان های استان سمنان شهرستان گرمسار از ظرفیت های بالقوه و بالفعل عمده ای از زمین گردشگری کویر برخوردار است که هم بعنوان فرصت و هم بعنوان تهدید توسعه از آن نام می برند سهم گردشگران و علاقمندان جاذبه های فرهنگی تاریخی شهرستان بیشتر است (حدود ۴۷ درصد) که این خود نیازمند مدیریت و برنامه ریزی گردشگری پایدار برای جاذبه های فرهنگی تاریخی آن است. مناطق و سایت های کویری گرمسار در جنوب و غرب شهرستان واقع شده اند که مهمترین ژئو سایت های زمین گردشگری کویر و اکوتوریسم بیابان شهرستان می توان به پارک ملی کویر، معادن و اشکال مختلف نمکی، تپه های ماسه ای وریگ جن و جاده سنگفرشی و کاروانسراهای کویری اشاره کرد. بطور کلی قابلیت زمین گردشگری معادن و اشکال نمکی در منطقه خوب ارزیابی می گردد تطبیق ویژگی های گردشگری و مقاصد گردشگری کویر گرمسار حاکی از انگیزه و نوع گردشگری بیابان، گردشگری علمی و ماجراجویانه با علاقمندی و نسبت گردشگران متوسط و تطابق با مدل گردشگری در مرحله اکتشاف (باتلر) در مرحله علاقمندی و چارچوب استراتژی برای پارک ملی کویر، راهبرد کراچ و ریچی و برای معادن نمک، راهبرد پورتر و برای تپه ماسه ای استراتژی یون پیشنهاد می گردد

کلمات کلیدی: پارک ملی کویر، زمین گردشگری، تپه های ماسه ای، راهبرد کراچ و ریچی، شهرستان گرمسار

۱- گروه زبان دانشکده علوم انسانی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران aghwami@yahoo.com

۲- دانشیار مرکز تحقیقات گردشگری دامنه جنوبی البرز مرکزی، واحد سمنان، دانشگاه آزاد اسلامی، سمنان، ایران
saeidkamyabi@gmail.com

مقدمه

گردشگری به عنوان یک صنعت پررونق در قرن جدید است و با افزایش اهمیت خود تبدیل به یک صنعت مهم در دنیا شده است (بوهالیس و کاستا، ۲۰۰۶: ۱؛ ابراهیم زاده و همکاران، ۱۳۹۰) همچنین با توجه به رشد روزافزون گردشگری و تبدیل شدن آن به یکی از منابع مهم درآمد کشورها از یکسو، و از سوی دیگر قدرت این صنعت به عنوان موتور محرک تبدلات فرهنگی و همچنین تخصیص بیشترین سهم خدمات در جهان به خود، نگاه جهانیان را معطوف به این صنعت کرده است، از این رو برای کسب سهم بیشتر از این صنعت رقابت سختی توسط ذی‌نفعان بخصوص دولت-ها در جریان است (شاکری و سلیمی، ۱۳۸۵؛ کاظمی، ۱۳۸۶: ۱؛ تقوائی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴۰؛ جمعه پور و همکاران، ۱۳۹۰: ۳۴). اما گردشگری از نظر ماهیت خود پیش از آنکه به عنوان پدیده‌ای اقتصادی شناخته شود به عنوان یک امر فرهنگی قلمداد می‌شود (گی، ۲۰۲۲: ۱۳۸۲؛ امینی، ۲۰۱۳: ۲). گردشگری در بستر جغرافیایی با عوامل متعدد صورت می‌پذیرد که به نوعی بر گردشگری تأثیر متقابلی دارند، گردشگری می‌تواند اثرات مهمی در مقصد به جای گذارد، از جمله این آثار می‌توان به اثرات زیست محیطی، فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی اشاره نمود. نوع و میزان این اثرات تابعی از ویژگی‌های جامعه میزبان و گردشگر و ماهیت فعالیت‌های گردشگری در مقصد می‌باشد (میسون، ۲۰۰۳؛ ضیائی و ترابیان، ۱۳۸۹: ۲۰۷). زمین گردشگری یا ژئوتوریسم یکی از آن اشکال است که بر شناخت اشکال و فرآیند های زمین شناختی تمرکز دارد. توجه به این بخش از گردشگری

بدلیل رقابتی شدن مقاصد گردشگری روز به روز بیشتر می‌شود. استان سمنان از جمله این مقاصد است که ژئوسایت های منحصر بفردی در مناطق کویری خود دارد کویر، ظرفیت مغفول گردشگری استان سمنان می باشد رونق گردشگری کویری نه تنها سبب رشد اقتصادی مقصد گردشگری می شود، بلکه برخی مشاغل سنتی فراموش شده مانند رشته های صنایع دستی یا ساربانان را احیا کرده و به بهبود سطح زندگی جوامع محلی کمک شایانی می کند. روزگاری وجود کویر در یک منطقه به معنای محدودیت و محرومیت بود اما امروزه در دنیا حتی کویر را به چشم ظرفیتی برای توسعه و کسب درآمد می بینند. تجربه کشورهای همچون چین، امارات متحده عربی، امریکا، مراکش گواه این مسئله است. استان سمنان در مجموع ۹،۷ میلیون هکتار مساحت دارد که ۶ درصد از کل کشور است که ۵،۲ میلیون هکتار معادل ۵۴ درصد از مساحت استان بیابانی است و عرصه های کویری دارد توسعه عرصه های کویری در آینده در صورت عدم برنامه ریزی و آمایش آن می تواند مشکل آفرین باشد گرچه کویر یک فرصت و هم یک تهدید است. مزایا و معایبی و همچنین جاذبه و دافعه های همراه با ظرفیتهای بالقوه و بالفعل دارد که نیازمند مطالعه همه جانبه آن است از این رو در این مقاله به بحث گردشگری کویر بعنوان فرصت توسعه شهرستان سمنان پرداخته می شود. زمین گردشگری (ژئوتوریسم) عبارت است از: " مسافرت به قصد تجربه، یادگیری و حفظ و لذت بردن از تنوع زمین شناختی اطرافمان " (مک کیورو

محرکه‌ی اقتصاد مناطق بیابانی و کویری، اقتصاد محلی را تنوع بخشیده و وضع اقتصادی ساکنان نواحی بیابانی را اعم از شهرنشینان، عشایر و روستانشینان متحول می‌نماید و از دیگر سو تاثیرات فرهنگی، اجتماعی و زیست محیطی مطلوبی را به همراه دارد.

مبانی نظری تحقیق:

نظام گردشگری شامل بازار، سفر، مقصد و بازاریابی فرض شود؛ مقصد مجموعه‌ای از امکان‌ها و جابه‌جایی‌ها می‌شود. گردشگران و نیز تنظی قواعد و برنامه ریزی بازاری هابیرای ت ا مین نیازهای آنان است. عنصر مقصد، انگیزه‌ی و اولیه نفر است؛ بنابراین مدیریت آن نیز مهم‌ترین عامل محسوب می‌شود. پورتر مسائل اساسی رقابت بین الملل را اینگونه بیان می‌کند: چرا بعضی از ملل موفق اند و بعضی دیگر شکست می‌خورند؟ با این پرسش او بیان می‌کند که یک برابری در عصر حاضر وجود دارد و آن همان ظرفی‌تها و توانمندی‌های کشورها در کسب مزیت رقابتی است؛ طرح جدیدی از نظریه‌ی آدم اسمیت که در ادامه از سوی ریکاردو بیان شده است (آذر و همکاران، ۱۳۹۴، ۶۸). دی هولان و فیلیپ (۱۹۹۷) نیز، به صراحت گنجاندن چارچوب پورتر را به خصوص هنگام بررسی گردشگری کشورهای در حال توسعه، توصیه می‌کنند. به نظر آنها در کشورهایی مانند کوبا وجود آفتاب و ساحل در سطح جهانی، زمینه‌ای برای رقابت در گردشگری فراهم می‌کند اما توسعه و موفقیت صنعت گردشگری را تضمین نمی‌کند. سایر شرایط عوامل مانند منابع انسانی، زیرساخت و سرمایه و سه مولفه دیگری که این الماس را می‌سازند به عنوان منابع بالقوه توسعه وجود دارند. مدل پورتر

همکاران، ۲۰۰۶). داوولینگ نیوسام (۲۰۰۶) معتقدند: «زمین گردشگری به گردشگری مبتنی بر اشکال و فرآیندهای زمین‌شناختی در چشم انداز طبیعی بی‌جان مربوط می‌شود». بنابراین مبحث مبتنی بر طبیعت بودن در هر دوی گردشگری طبیعت محور و زمین گردشگری مطرح می‌گردد با این تفاوت که در زمین گردشگری توجه خاص بر جاذبه‌های بی‌جان کره‌خاکی مانند پدیده‌های ژئومورفولوژیک و زمین‌شناسی مثل گردش در کویر و یا پدیده‌های انسان‌شناسی همچون مشاهده فسیل‌ها است اما در گردشگری طبیعت محور بیشتر تمرکز بر طبیعت زنده مانند: شرایط آب و هوایی مناسب، حیات وحش، کوه‌ها و... بوده و گردشگران از بودن در این محیط‌ها بدنبال ماجراجویی و آرامش روحی هستند. وجه مشترک آنها نیز می‌تواند از نظر نوع فعالیت باشد، انجام فعالیت‌های ماجرجویانه جزو فعالیت‌های هر دو دسته از گردشگری فوق‌الذکر است (نکوئی صدری، ۱۳۸۸). وجود مناطق بیابانی و کویری و به تبع آن اشکال زمین‌گردشگری در شهرستان گرمسار و امکان بهره‌مندی به شکل طبیعت گردی (اکوتوریسم) و ژئوتوریسم پرداختن به مبحث توسعه‌ی طبیعت گردی بیابان در این شهرستان مهم و ضروری ساخته است. با وجود محدودیت‌های زیستی، چشم‌اندازهای ویژه‌ی زیبا و خیره‌کننده این نواحی می‌تواند به عنوان نقاط مهم جذب‌کننده گردشگر امروزی مطرح گردد و فواید اقتصادی و اجتماعی حاصل از آن، به توسعه‌ی بهتر شرایط زیستگاهی این مناطق بی‌انجامد. زمین گردشگری کویر و اکوتوریسم بیابان با رویکرد توسعه پایدار، از یک سو به عنوان موتور

۱۴- ایجاد یک پون اظهار داشت که صنعت :
 بخش خصوصی پویا (سی هانگ،
 ۲۰۰۸) گردشگری راهبردی جدید را ارائه می
 دهد که سازمان های گردشگری را قادر می
 سازد تا رقابت پذیریشان را افزایش دهند .
 گردشگری جدید، انعطاف پذیر، بخش بندی
 شده، مطابق با نیازهای گردشگران و جامعه
 است . در مقابل، گردشگری قدیم، همراه با
 مفهوم انبوه و بسته های استاندارد شده و
 انعطاف ناپذیر است پون، (۱۹۹۳ این مدل،
 الگویی جدید است که آثار فناوری اطلاعات را
 بر تصمیم گیری و رفتار مصرف کنندگان
 پیشبینی می کند . کاربرد فناوری های جدید
 فرصتی را فراهم میسازد تا بتوان محصولات را
 مطابق نیازهای مصرف کنندگان تنظیم و
 تولید نمود . اگر چه مدل پون تحول عظیمی در
 دیدگاه های گردشگری به وجود آورد، ولی
 اجرای آن در سطوح مختلف مقصد مشکل به
 نظر می رسد . بسیاری از زیرساخت ها و
 روساخت ها بر اساس دارایی های ثابت شکل
 گرفته اند و به راحتی قابل تغییر نیستند، لذا از
 انعطاف پذیری محدودی برخوردارند . این امر
 به خصوص در مورد مقصدهایی صادق است که
 در چرخه حیات محصول خود، در مرحله
 استحکام قرار دارند و نمیتوانند خود را با
 تغییرات به وجود آمده در بازارهای جدید وفق
 دهند . با این حال این مدل، مقصدها و سازمان
 های گردشگری را تشویق می کند تا با فعالیت
 ها و استراتژی های موجود آشنا شده و با
 رویکردهای جدید گردشگری و ابزارهای جدید
 ارائه شده توسط فن آوری روبرو گردند در اواخر
 ۱۹۹۰ کراچ و ریچی مدل خود را در مورد
 تحلیل رقابت گردشگری ارائه دادند که مدلی
 مفهومی از رقابت مقصد است . این مدل

بازاریابان گردشگری را قادر ساخت تا بر راهبرد
 تمایز محصولات تأکید کنند و آمیخته
 محصولات خود را به طور شایسته ای توسعه
 دهند . دومین چارچوب راهبردی توسط
 گیلبرت (۱۹۸۴) مطرح شد . وی اشاره نمود
 مقصدها میتوانند بین دو زنجیره، بین مناطق
 سطح بالا و مناطق سطح پایین تقسیم شوند .
 نواحی سطح بالا، در نتیجه خصوصیات منحصر
 به فرد محصولی که ارائه می دهند، به تقاضای
 بین المللی دست مییابند . این ویژگیها میتواند
 حقیقی یا ذهنی باشد . بنابراین در یک مقصد
 غیر قابل جایگزین، میزان وفاداری مشتریان
 بالاست و تمایل به پرداخت زیاد خواهد بود .
 در نواحی سطح پایین، مقصدهای جانشین
 زیادی وجود دارد و بازدیدکنندگان به تغییرات
 قیمت بسیار حساسند . از آنجا که مصرف
 کنندگان از خصوصیات و فواید منحصر به فرد
 این مقصدها آگاهی کم تری دارند، اساس
 تصمیم بازدیدکنندگان بر پایه قیمت است . در
 این حالت تقاضا برای مقصد پایین بوده
 و مقصدها، پولداران را به خود جذب نمی کنند .
 بدیهی است که نواحی سطح پایین، منابع خود
 را به گونهای تجهیز و مدیریت می کنند که
 مشتریان با قدرت پرداخت بالا را جلب کنند .
 بنابراین در مدل مورد بحث، پایداری منابع در
 نظر گرفته نمی شود . سومین رویکرد
 استراتژیک برای گردشگری، بر اساس مفهوم
 توسط پون منعطف ۱۹۹۳ مطرح شد . پون
 پیشگام مبحث رقابت در گردشگری، عامل
 کلیدی را که هر مقصدی برای به دست آوردن
 جایگاه رقابتی باید مورد توجه قرار دهد بر
 میسرد- ۱ - : اولویت دادن به محیط - ۲ -
 تبدیل گردشگری به یک بخش اصلی و عمده -
 ۳- تقویت کانالهای توزیع در مکان های بازار

۲۵ دقیقه و ۵۳ درجه و ۲۰ دقیقه عرض جغرافیایی بین ۳۴ درجه و ۱۵ دقیقه و ۳۵ درجه و ۵۸ دقیقه واقع شده است. ارتفاع متوسط گرمسار از سطح دریا ۸۵۶ متر است فاصله شهر گرمسار تا مرکز استان ۱۱۰ کیلومتر و تا تهران ۹۵ کیلومتر است. مساحت شهرستان گرمسار ۵۱۸۲ کیلومتر مربع است. گرمسار بر روی مخروط افکنه حبله رود یکی از رودخانه‌های دائمی این شهرستان قرار داشته و از سه جهت توسط رشته کوه‌هایی احاطه شده و فقط سمت جنوبی آن به علت وجود کویر باز است. که به کوه‌های سیاه کوه ختم می‌شود. شهر گرمسار پیوندگاه راه آهن سرتاسری شمال (گرگان) و مشهد می‌باشد و جاده اصلی تهران - مشهد در کنار آن قرار دارد. طول دشت گرمسار از شرق به غرب ۴۸ کیلومتر و از شمال به جنوب معادل ۲۷ کیلومتر است. گرمسار دارای چهار ایل بزرگ به نام‌های زندی-لیکایی-اصانلو و پازوکی می‌باشد لذا در اینجا علاوه بر موقعیت دشت گرمسار به حوضه حبله رود و پارک ملی کویر نیز پرداخته می‌شود

مفهومی بر چارچوب مشهور (الماس رقابت پذیری ملی) پورتر (۱۹۹۰) یعنی ۲ استوار است. کراچ و ریچی چارچوب مزیت رقابتی پورتر را به کار گرفتند اما تمرکز خود را بر شرکت‌ها و محصولات قرار ندادند. آنها تمرکز خود را از شرکت‌ها و محصولات / خدمات، به صنایع خدماتی و اقتصادهای ملی گسترش دادند. بنابراین آنها معتقد بودند که رقابت مقصد می‌بایست نه تنها به وسیله قابلیت آن در ارتقاء شیوه زندگی و شکوفایی اجتماعی، بلکه به وسیله کارایی در تخصیص منابع که سبب شکوفایی درازمدت اقتصادی می‌شود اندازه‌گیری شود.

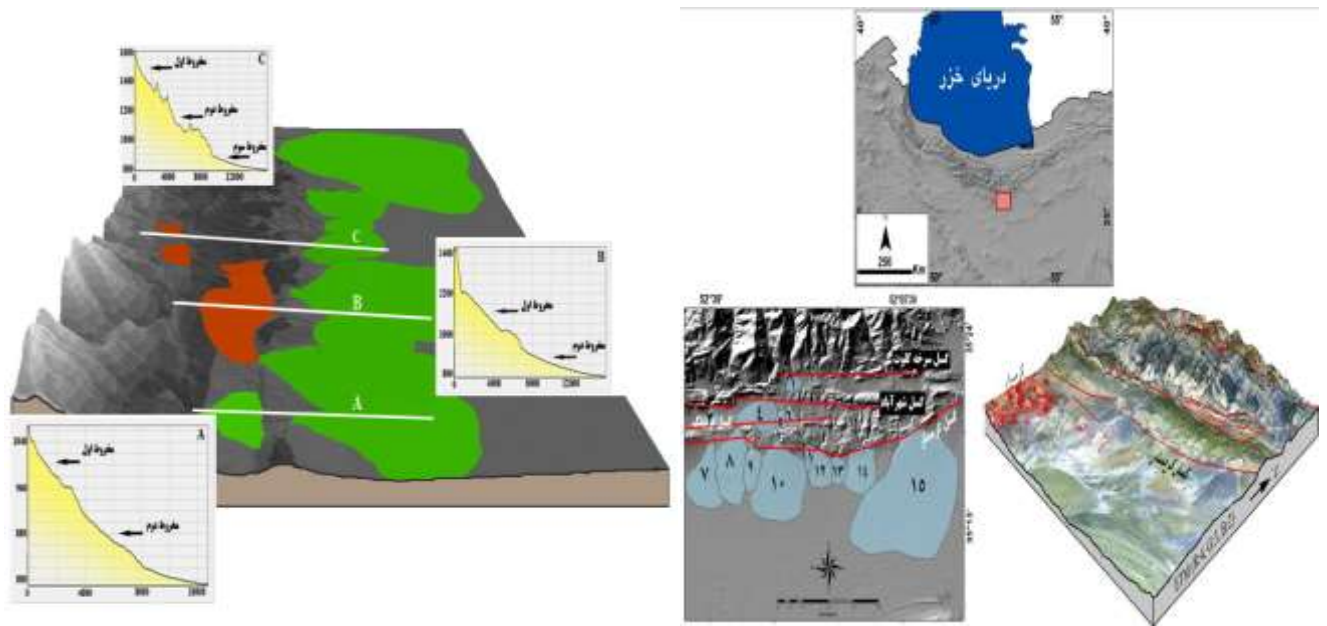
مواد و روش‌ها:

موقعیت شهرستان

شهرستان گرمسار که از نظر جغرافیایی غربی‌ترین شهرستان استان سمنان است بکه از شمال به شهرستان دماوند از غرب به شهرستان ورامین از شرق به شهرستان آرادان و از جنوب به کویر مرکزی و در نهایت به شهرستان نائین استان اصفهان محدود می‌شود. گرمسار در طول جغرافیایی بین ۵۱ درجه

شکل ۱ موقعیت شهرستان گرمسار

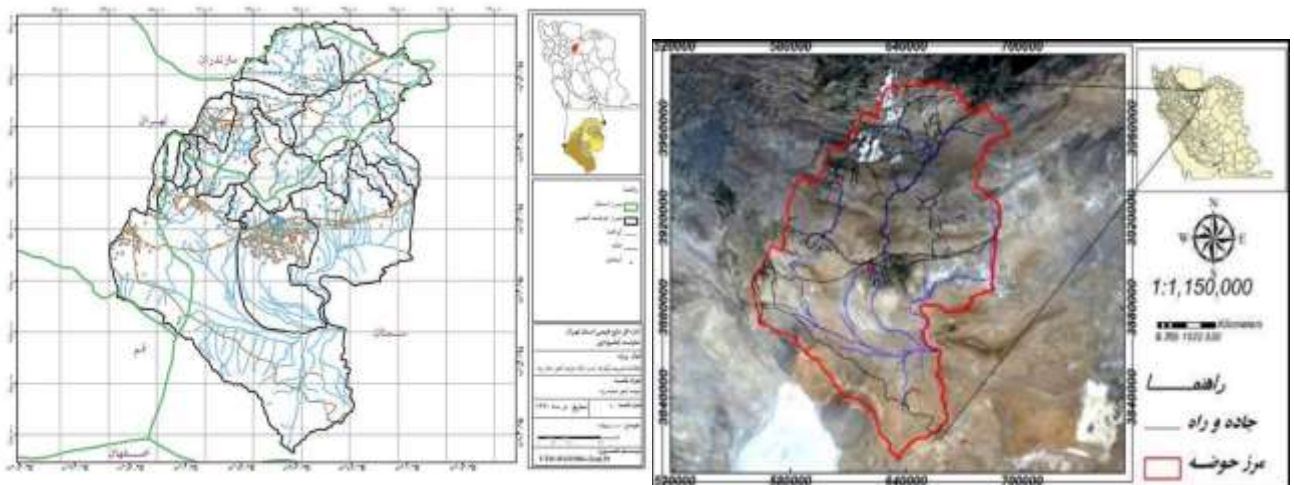

شکل ۲: موقعیت سه بعدی دشت گرمسار
(منبع: محمد نژاد، اصغری، (۱۳۹۷).

حوضه حبله رود:

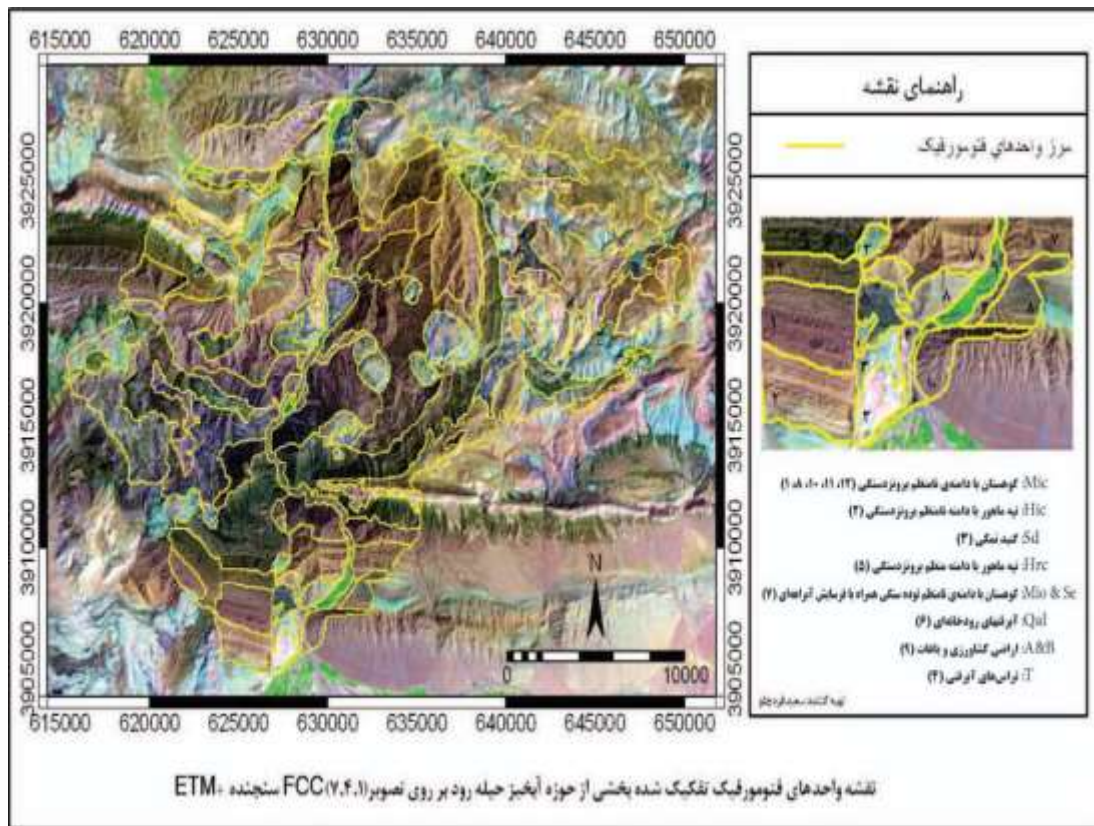
از شرق به سرخه و از غرب به ایوانکیم محدود می‌شود. شیب عمومی و غالب حوزه بین صفر تا ۶۵ درصد می‌باشد. حداکثر ارتفاع حوزه در قسمت شمال غرب آن برابر ۳۲۵۲ متر و حداقل ارتفاع در جنوب حوزه برابر ۷۳۴ متر است. اقلیم بخش‌های ماری حوزه، خشک-بیابانی-معتدل می‌باشد؛ بنابراین بارش به صورت ناگهانی و شدید در مدت زمان کم رخ می‌دهد و متوسط بارندگی ۲۵۱۸۰ میلی‌متر در سال می‌باشد

حوزه حبله رود با موقعیت جغرافیایی ۵۲ ۲۵ طول شرقی و ۵۳ ۰۵ و عرض ۳۴ ۰۵ تا ۳۵ ۳۵ شمالی- جنوبی؛ در شرق شهرستان گرمسار (استان سمنان) قرار دارد. این حوزه، دارای مساحتی برابر با ۲۱۴۵۶۱ هکتار می‌باشد (شکل). مرز شمالی حوزه حبله رود، ارتفاعات شمالی رشته کوه البرز و خط تقسیم آب‌های آن و مرز جنوبی آن کویر حاج علیقلی خان واقع شده است. حوزه آبخیز حبله رود از شمال به حوزه رودخانه کبیر، از جنوب به حوزه کویر بزرگ،

شکل ۳: موقعیت حوضه حبله رود

شکل ۴: مشخصات واحد های ریخت شناسی و رخساره های تفکیک شده منطقه مورد مطالعه (منبع: قره چلو ، علوی پناه فیض نیا ومیرآخورلو، ۱۳۹۹)

ریگ جن:

انارک، از شرق به ناحیه جندق و از سمت غرب به پارک ملی کویر منتهی می‌شود. این کویر در جنوب غربی و غرب دشت کویر، جنوب سمنان، جنوب شرق گرمسار، شرق منطقه حفاظت شده کویر، شمال انارک و غرب جندق قرار گرفته است و وسعتی برابر با ۳۸۰۰ کیلومترمربع دارد. هیچ گونه چشمه یا چاه آبی در این منطقه وجود ندارد. عدم وجود منابع آب در گستره وسیع ریگ جن به همراه وجود موانع طبیعی از جمله باتلاق های نمک و تپه های ماسه ای مرتفع، عواملی بودند که این منطقه را در طول قرن ها از دسترسی انسان دور نگه داشته اند همین عوامل باعث شده این عرصه پهناور در طول تاریخ بر انسان پوشیده بماند و در نتیجه نام جن بر آن بگذارند. افسانه ها و داستان های فولکلور و پر ابهام در مورد ریگ جن، عموماً نشأت گرفته از عجز حاشیه نشینان و یا مسافران در عبور از این خطه بوده

مرز مشخصی برای ریگ جن متصور نیست. به صورت اجمالی این منطقه در محدوده جغرافیایی مرکز ایران در قسمت غربی کویر مرکزی یا دشت کویر قرار گرفته است و از شمال به جاده نظامی سمنان به معلمان، ارتفاعات کوه گوگرد، شهرستان گرمسار، از غرب به پارک ملی کویر، ارتفاعات نخجیر، کوه طلحه، شیطان کوه، کوه دم و تنگ ظلمات، از شرق به محور ارتباطی جندق به معلمان و از جنوب به محور انارک به چوپانان و کوه ملاهادی (کوه بزرگی) محدود می‌شود. گسترش ریگ جن از شمال غرب به جنوب شرق است و وسعتی در حدود ۹۰ هزار کیلومترمربع دارد. گسترش ریگ جن از شمال شرق به جنوب غرب است. این منطقه در شمال شرق به کوه گوگرد و منطقه معلمان، از جنوب به

کشف کرد و بعد از آن هم آلفونز گابریل در سال ۱۹۳۰ از نزدیکی آن گذر کرد؛ در سال ۱۹۹۷ علی پارسا، کویرشناس مقیم آمریکا از آن عبور کرد

است. دو کویر شناس اروپایی در گذشته در سفرنامه‌های خود به وجود چنین کویری در ایران اشاره‌ای کرده‌اند. سون‌هدین در سال ۱۹۰۰ ریگ جن را

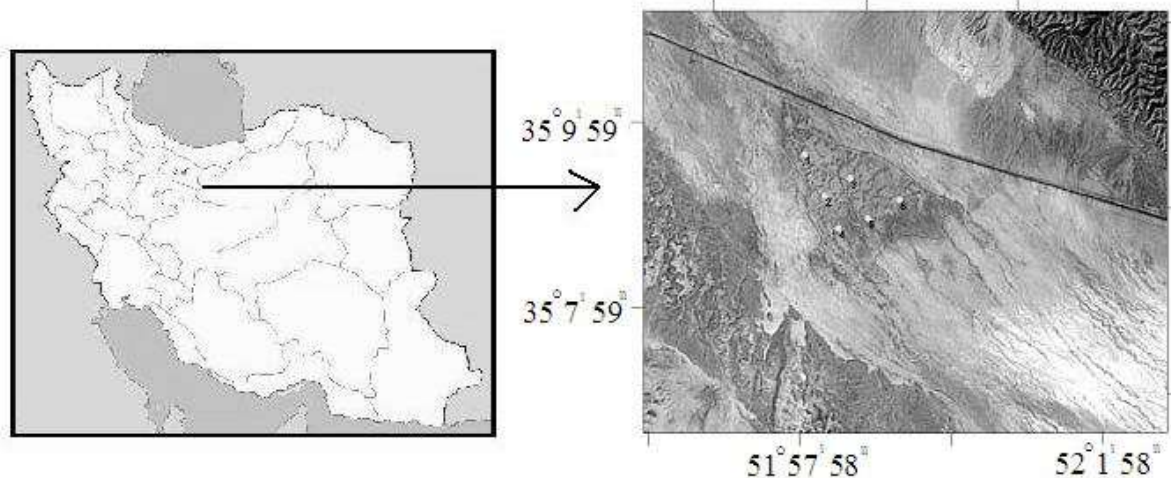

شکل ۵: موقعیت ریگ جن

کویر در گرمسار نیز از مناطق دارای تپه‌های ماسه‌ای که مورد توجه علاقمندان به زمین گردشگری محسوب می‌شود. در شکل ذیل موقعیت ریگ ابردژ در مرز بین شهرستان گرمسار با ورامین مشاهده می‌گردد

تپه ماسه‌ای:

سطح تپه‌های ماسه‌ای در استان سمنان حدود ۲۷۰ هزار هکتار است که در مناطق مختلف استان از غرب تا شرق پراکنده است عمده این سطح در جنوب استان سمنان با نام "ریگ جن" است. ابردژ و شرق پارک

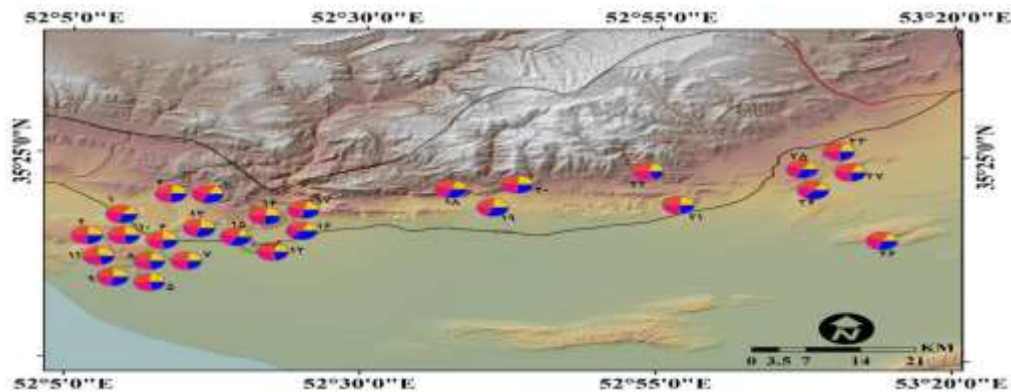

شکل ۶: موقعیت تپه ماسه ای ابردژ در غرب گرمسار

اشکال نمکی:

نمکی بسیار مهم ارزیابی می شود منطقه گرمسار بدلیل داشتن معادن نمکی مهم، و گنبد های نمکی بسیار پر اهمیت در حوزه زمین گردشگری می باشد اهمیت علمی تحقیقاتی، نمک درمانی، اشکال منحصر به فرد نمکی از جمله ویژگی های ان جهت گردشگری می باشد

ساختارهای نمکی منطقه مطالعه شده، معمولاً از طریق گسلها به سطح رسیده اند و شامل چهار نوع استو کها، طاقدیس ها، دیوارها و زبانه های نمکی می باشند و همانطور که تاکید شد اشکال نمکی در بحث ژئوتوریسم و هدایت علاقمندان زمین گردشگری به سایت های

شکل ۷: موقعیت ارتفاعی گنبد های نمکی گرمسار

(منبع: مقصودی، و عرب عامری، ۱۳۹۶)

شکل ۸: نمای بیرونی و درونی از معادن نمکی گرمسار

غار دق کشکولی یا زندان افغان

گردشگری غارها، یکی از انواع جدید و در برگیرنده ی طیفی از امکانات برای گردشگری در مناطق طبیعی است (Lobo & Morretti, 2009). غارها با ارائه ی شگفتی هایی که بدلیل دور از دسترس بودن یا هر دلیل دیگری می توانند از جاذبه های فوق العاده مناسب برای توسعه ی گردشگری در یک منطقه محسوب گردند. غارها هر کدام ویژگی های زمین شناختی و زیباشناختی مخصوص به خود را دارند. بعضی از آنها بدلیل این زیباییها بیشتر مورد توجه هستند. از آنجا که غارها دارای طبیعت بسیار زیبا هستند ، همواره یکی از مراکز جلب گردشگر بوده و طبیعت دوستان زیادی را به خود جلب می کند . یکی از این غارها ، غار دق کشکولی یا زندان افغان « است در دامنه شمالی سیاه

کوه غربی بین کوه دوازده امام و رشته اصلی سیاه کوه محلی است که به علت جمع شدن آب در زمینهای هموار آن در فصل بهار بنام دق کشکولی معروف شده است . قدری به سمت شمال شرقی محل مزبور در روی تپه ماهور های بدنه سیاه کوه غاری است افسانه ای که بنام غار دق کشکولی یا زندان افغان نامیده می شود و علت انتخاب نام زندان افغان از روی افسانه ای است که ب مردم محلی چنین نقل می کنند درویشی هندی که سالیان پیش به سراغ این غار آمده بود می گفت : شاهزاده خانمی از افغانه با گنجینه گران بهایی در آن مدفون است و طبق روایت اهالی درون این غار مانند بازاری است که یک شتر سوار نیزه بدست می تواند به آسانی درون این غار گذر کند . در گوشه و کنار جای آتش و استخوان دیده می شود و اطاقهایی که گویا

روی آن برق می زند. دالان به تالاری کوچک باز می شود و بعدهم به تالار دیگری که با گذشتن از یک سر بالایی تند شبیه تالار قبلی است می رسد. دنباله غار پس از راه کوتاهی دهلیز نما با خمگرد به راست با یک شیب تند رو به پایین و با گذشتن از دهانه تنگی به درون دالان کوتاهی که باید نشست از آن رد شد سرازیر می شود و غار در یک محوطه کوچک بن بست شده و باید از یک چاه هوایی ده متری بالا رفت و این چاه هم بسته است و انتهای غار به همین جا ختم می شود

زندان بوده است. ولی به طور قطع این روایت یک افسانه است. و آقای چنگیز شیخلی رئیس هیئت غار شناسان ایران که خود از این غار دیدن نموده گفته که از آنچه علی (راهنمای محلی) از درون غار برای ما گفته هیچ نشانه ای نیافتیم نه از اجاقهای آتش و استخوانهای آدم ونه از زندانهای کنده شده و کیلومتر ها راه بی پایان. این غار دارای دو دالان است که یکی به نام دالان الماس که دانه های نمک مانند برلیان می درخشد و یکی دالان یخ که دانه های ریز نمک مانند خرده الماس

شکل ۸: نمای بیرونی و درونی غار دق کشکولی یا زندان افغان

تهران، قم و اصفهان قرار می گیرد. این منطقه حدود ۶۷۰ هزار هکتار (۶۰۷۰۰ کیلومترمربع) وسعت دارد که ۴۲۰ هزار هکتار آن پارک ملی و ۲۵۰ هزار هکتار منطقه حفاظت شده است. در سال ۱۳۵۷ با کاهش بخش هایی از شمال و افزایش بخش هایی در جنوب، مساحت آن به ۶۷۰ هزار کیلومترمربع رسید و در سال ۱۳۶۱ به دو بخش «پارک ملی» به وسعت ۴۲۰ هزار هکتار شامل منطقه سیاه کوه، نخجیر، سفیدآب و «منطقه حفاظت شده» به وسعت ۲۵۰ هزار هکتار شامل دشت های مکوش، سیاه پرده، پرده زرد و ارتفاعات دوازده امام و نره خرکوه تقسیم شد. پارک ملی کویر، تنها پارک ملی در ایران است که به گفته سازمان محیط زیست در آن هیچگونه سکونتگاه انسانی، معدنی و پروانه چرای دام وجود ندارد حیات جانوری این منطقه در گذشته به

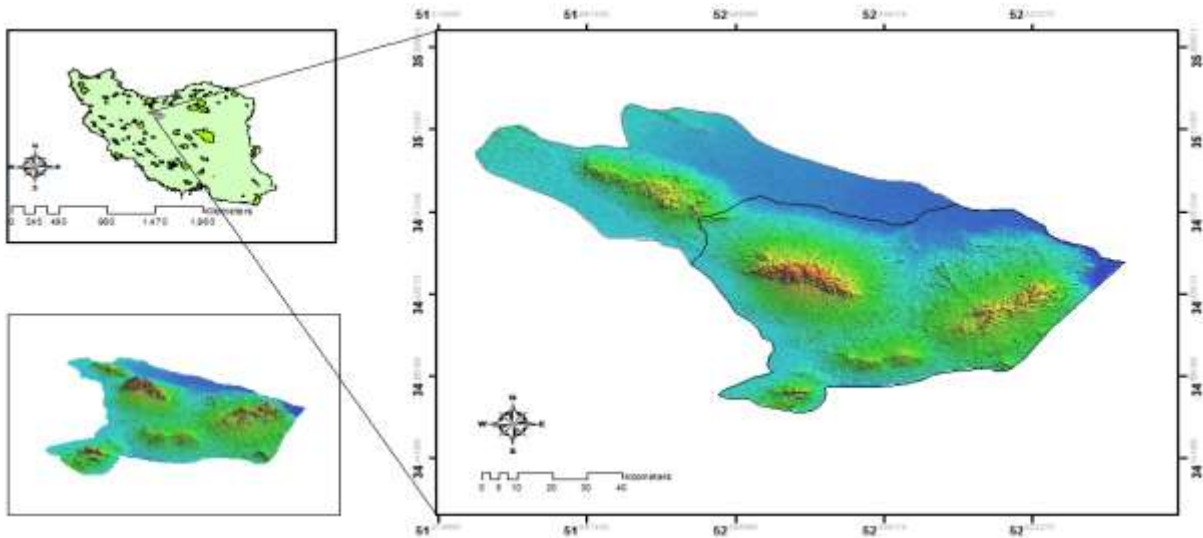
پارک ملی کویر:

ناحیه ای که امروز به عنوان منطقه حفاظت شده کویر تحت حفاظت قرار دارد در سال ۱۳۴۳ به وسیله کانون شکار ایران بامساحت ۶۰۹۴۳۸ هکتار به منظور حفظ گونه های گیاهی و جانوری مورد توجه دولت قرار گرفته و در سال ۱۳۴۶ سازمان شکاربانی و نظارت بر صید، چرای دام را در سراسر آن ممنوع اعلام کرد. این منطقه در سال ۱۳۵۵ به پارک ملی و در سال ۱۳۵۷ با توجه به شرایط اقتصادی، اجتماعی و امکانات و توانایی های حفاظتی در اجرای سیاست های دولت به پارک ملی کویر و منطقه حفاظت شده کویر تقسیم شد. پارک ملی کویر یکی از بزرگترین و قدیمی ترین مناطق حفاظت شده ایران است که بیشتر آن شهرستان گرمسار استان سمنان و بخش های کوچکی هم در استان های

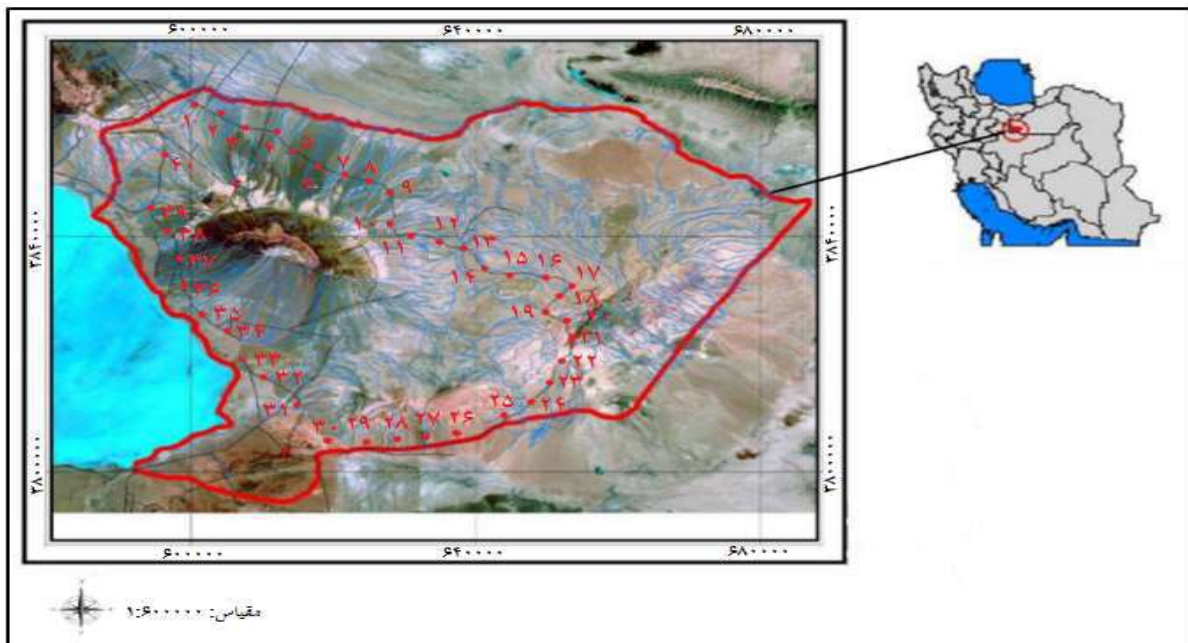
ذخیره‌گاه زیست‌کره در ایران است. از منظر گردشگری این پارک قابلیت‌های اکوتوریسم بیابان و بیوتوریسم و ژئو توریسم را دارد که نیازمند مدیریت پایدار گردشگری می‌باشد

قدری متنوع و پرشمار بود که به «آفریقای کوچک» و «سرنگتی ایران» شهرت داشت. امروزه نیز هرچند از غنای حیات وحش آن تا حد زیادی کاسته شده اما هنوز هم تقریباً تمامی انواع حیوانات بیابان‌زی ایران را در خود جای داده‌است و به همین دلیل به عنوان یکی از ۹

شکل ۹: موقعیت توپوگرافی پارک ملی کویر

(مقصودی و همکاران، ۱۳۹۱)

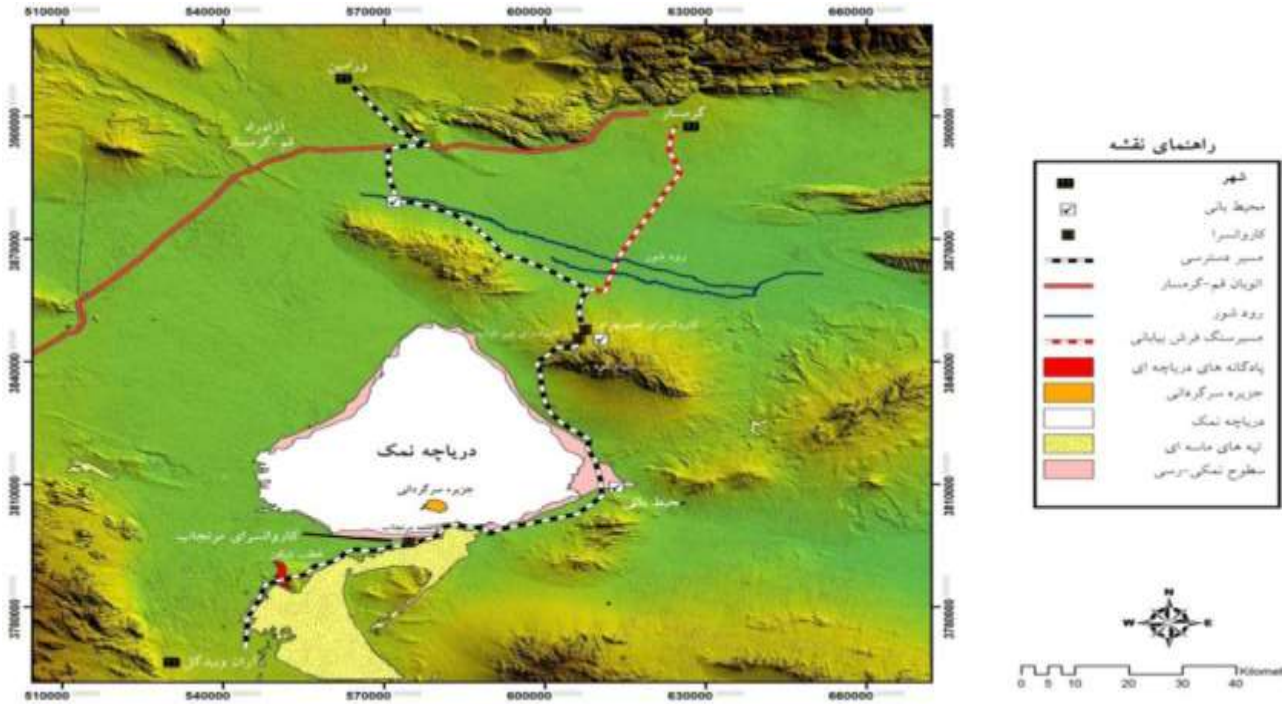

شکل ۱۰: موقعیت و تصویر ماهواره ای از پارک ملی کویر

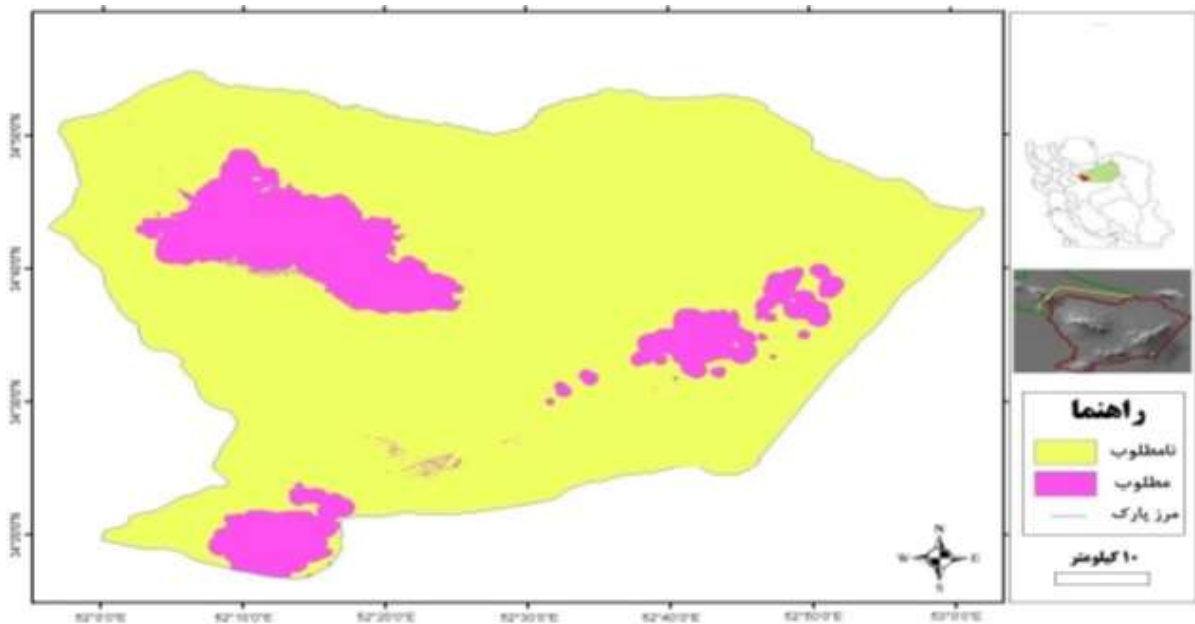
(منبع اعتمادی خواه و همکاران، ۱۳۹۵)

می شود آنچه مشهود است در مناطق کویری ارتفاعات و دامنه های آنها مانند سیاه کوه مطلوبتر جهت پوشش گیاهی و جانوری می باشند

در گردشگری پارک ملی شناخت مسیر دسترسی های آن و شناخت بیوتوریسم و قابلیت های زیستی آن حایز اهمیت است در شکل های ذیل و مسیرهای دسترسی به پارک ملی کویر و نقشه مطلوبیت زیستی نمایش داده

شکل ۱۱: نمای سه بعدی و مسیرهای دسترسی به پارک ملی کویر (مقصودی و همکاران، ۱۳۹۱)

شکل ۱۲: نقشه مطلوبیت زیستی پارک ملی کویر

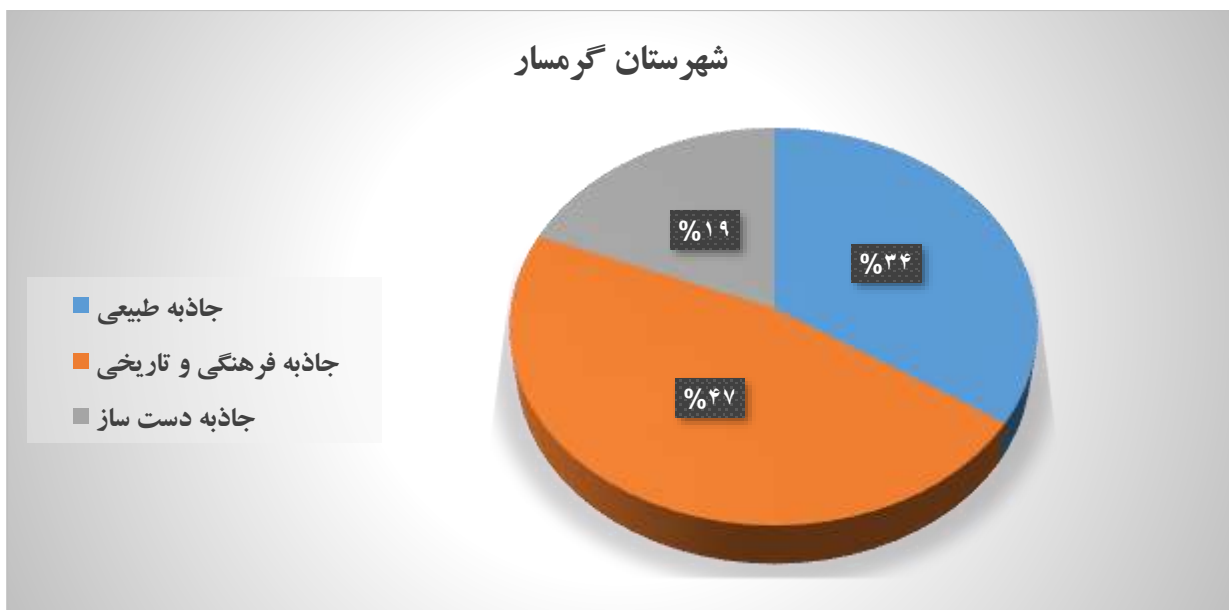

(قندالی و همکاران، ۱۳۹۳)

تجزیه و تحلیل:

گرمسار بدلیل مجاورت با تهران، قرار گرفتن در مسیر پرتردد تهران مشهد و جاده ابریشم و همجواری با پارک ملی کویر و وجود معادن نمکی ظرفیت زمین گردشگری مناسبی دارد. تعداد گردشگرانی که در سه سال اخیر با انگیزه های مختلف گردشگری همچون دیدن جاذبه های طبیعی و فرهنگی و جاذبه های دست ساز از این شهرستان دیدن کرده اند (سه سال اخیر یعنی از سال ۱۳۹۵/۰۱/۰۱ تا ۱۳۹۸/۱۲/۲۹) حدود ۶۵۳۰ نفر بوده اند. تعداد بازدید کنندگان از آثار تاریخی و فرهنگ ۳۰۶۷۶۸ نفر و جاذبه های طبیعی ۲۲۴۵۷۶ نفر بودند و بازدید کنندگان از جاذبه های دست ساز ۱۲۳۱۸۶ نفر بوده است همانطور که در نمودار

ذیل مشاهده می گردد سهم گردشگران و علاقمندان جاذبه های فرهنگی تاریخی شهرستان بیشتر است (حدود ۴۷ درصد) که این خود نیازمند مدیریت و برنامه ریزی گردشگری پایدار برای جاذبه های فرهنگی تاریخی آن است. مناطق و سایتهای کویری گرمسار در جنوب و غرب شهرستان واقع شده اند که مهمترین ژئو سایت های زمین گردشگری کویر و اکوتوریسم بیابان شهرستان می توان به پارک ملی کویر، معادن و اشکال مختلف نمکی، تپه های ماسه ای وریگ جن و جاده سنگفرشی و کاروانسراهای کویری اشاره کرد. بطور کلی قابلیت زمین گردشگری معادن و اشکال نمکی در منطقه خوب ارزیابی می گردد

نمودار ۱: بازدید کنندگان سه سال اخیر از سال ۱۳۹۵/۰۱/۰۱ تا ۱۳۹۸/۱۲/۲۹
(منبع: کمیته آمار اطلاعات اداره کل میراث فرهنگی و گردشگری استان سمنان، ۱۳۹۹)

از ساده ترین راه برای آغاز بررسی فرایند تجزیه و تحلیل یک فرصت پارک ملی کویر پرداخته شد تا بتوان بر اساس به تدوین مجموعه، بررسی دقیق نقاط قوت و ضعف آن مجموعه است. از استراتژی پرداخت این رو ابتدا به تهیه چک لیست نقاط ضعف و قوت و تهدید و

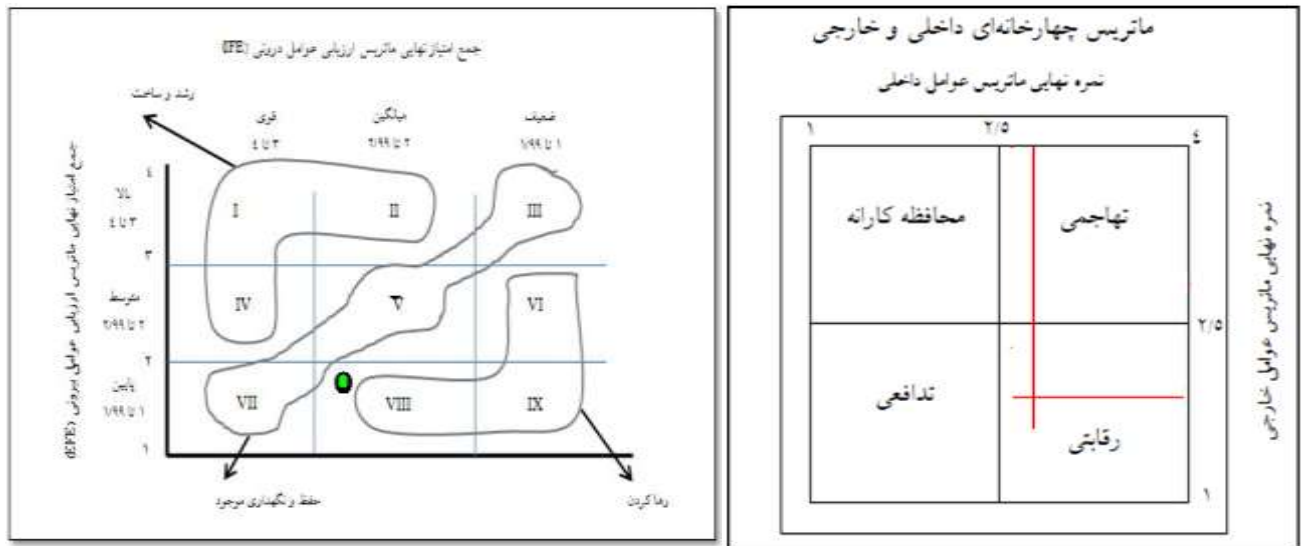
نقاط قوت S	نقاط فرصت O
برخورداری از جذابیت های جغرافیای طبیعی و اشکال ژئومرفولوژیکی	توانایی تبدیل به بزرگترین ژئوپارک ناحیه مرکزی ایران
تنوع فلور و پوشش گیاهی پارک ملی و جذابیت های بیوتوریسم	-وجود بسیاری از نهادها و سازمان های غیردولتی ملی و بین المللی طرفدار گردشگری و محیط زیست به منظور جلب حمایت های مالی، تجهیز و حفاظت از پارک ملی کویر
-برخورداری از اقلیم خشک و چشم انداز بسیار زیبای مناطق کویری (فرسایش بادی، آسمان پرستاره شب کویر و...)	-توجه به اکوتوریسم و سند چشم انداز بخش میراث فرهنگی و گردشگری پارک ملی
نمایشگاه طبیعی حیات وحش کمیاب نواحی بیابانی و کویری	-زون بندی پارک ملی و تدوین برنامه های مشخص هر زون به منظور استفاده های تفریحی
-وجود چشمه ها و آبشارهای پرجاذبه مانند عین الرشید، آب محله، شکر آب، نخجیر، چشمه شاهی، سیاه کوه	-وجود آثار تاریخی به جا مانده از دوران های گذشته سلسله صفویه به منظور جذب گردشگران علاقه مند
-مستعد بودن منطقه برای سرمایه گذاری و برنامه ریزی ژئوتوریسم و معرفی آن به عنوان قطب مهم ژئوتوریسم مرکز ایران	افزایش تعداد گردشگران نسبت به سال های قبل و توجه تورهای گردشگری به منطقه
مجاورت با مراکز جمعیتی و شهری تهران، قم و سمنان و سایر شهرها و روستاهای اطراف به منظور جذب گردشگر	
-دارا بودن آثار فرهنگی و تاریخی نظیر کاروانسرای قصر بهرام، قلعه دیر، عین الرشید، نهر سنگفرش	
-برخورداری از سکوت ژرف و خیال انگیز کویر و محیطی آرام برای استراحت شهرنشینان و گردشگران	
نقاط ضعف W	نقاط تهدید T
ضعف شدید تبلیغات و عدم معرفی جاذبه های ژئوتوریسم پارک ملی کویر به گردشگران	عدم وجود برنامه های اطلاع رسانی عمومی و خدمات آژانس های تورگردان به منظور جذب گردشگر
-نبود نظارت، کنترل هوشمند و	-عدم رعایت حریم پارک توسط سازمان های دولتی و اجرای پروژه های عمرانی، بویژه پروژه های نفت و گاز و نظامی
-بروز تخریب در محیط زیست پارک و کاهش رئوس یوزپلنگ آسیایی، گورخر آسیایی و جیبر و سایر گونه های زیستی	-عدم وجود تأییدیه ارزیابی آثار زیست محیطی برای پروژه های عمرانی و غیر مجاز بودن آنها
-نامشخص بودن وضعیت گزارش ارزیابی زیست محیطی پارک ملی کویر	-اعلام وزارت راه مبنی بر احتمال عبور اتوبان کاشان -تهران از قلب پارک ملی کویر
-ناآگاهی محیط بانان، تعداد کم نیروهای حفاظتی وضع امکانات پاسگاه محیط بانی	-افزایش نگرانی های ناشی از نابودی پارک به دلیل ساخت جاده کیلومتری از گرمسار تا قصر بهرام گور و نیز
-عدم وجود مرکز بهداشتی - درمانی به منظور مقابله با مخاطرات احتمالی (سم زدایی، مارگزیدگی و ...)	احداث جاده ای جدید در حاشیه جاده سنگفرش) ابریشم سابق
-نامناسب بودن زیر ساخت های محیطی و کالبدی همانند جاده ها و مراکز خدمات رسانی -رفاهی	-عدم توجه دولت به استفاده از خیل نیروهای علاقه مند و تحصیل کرده در حفاظت و بهسازی وضعیت پارک
- عدم برنامه ریزی صحیح در استفاده از قابلیت ها و توانمندیهای موجود وعدم وجود برنامه ریزی و سرمایه گذاری های دولتی و خصوصی در بخش گردشگری	-عدم وجود نظارت دولت و سازمان های مسئول بر روند صحیح پیشبرد برنامه های گردشگری و ورود ناهماهنگ گردشگران
عدم وجود مراکز آموزش رسانی و کنترل کننده ورود خروج افراد و گردشگران	-وجود تضاد شدید میان فعالیت های زراعی، دامی و شکار غیر قانونی جوامع تأثیر گذار بر پارک و اهداف حفاظتی
ضعف شدید تبلیغات و عدم معرفی جاذبه های ژئوتوریسم پارک ملی کویر به گردشگران	عدم وجود امنیت لازم و ضروری در جهت اقامت شبانه گردشگران در منطقه

کردن به این موارد با مشکلات فراوانی روبه روست. نقاط ضعف با امتیاز ۱،۴۵ چالشی جدی برای پارک محسوب می شوند.

در جداول بالا، امتیاز وزنی ۳،۹ نشان دهنده متوسط بودن این امتیاز با توجه به قوت های فراوان توسعه ژئوتوریسم پارک است. این عامل نشان می دهد که با توجه به نیرو های قوی توسعه گردشگری دست پیدا

معادل ۲,۶۷ و عوامل بیرونی (فرصت و تهدید) معادل ۱,۷۵ هستند که مجموعه را در محیط رقابتی قرار می‌گیرد از طرفی نشان دهنده این است که نیروهای داخلی پارک به منظور مقابله با تهدیدات خارجی سیر نزولی یافته و یا نادیده گرفته شده‌اند. بنابراین در هنگام برنامه ریزی، استخراج راهبرد های مبتنی بر محیط رقابتی و **تنوع بخشی** در اولویت قرار دارند بهبود سیستم های درونی با استفاده از فرصت های بیرونی مد نظر است

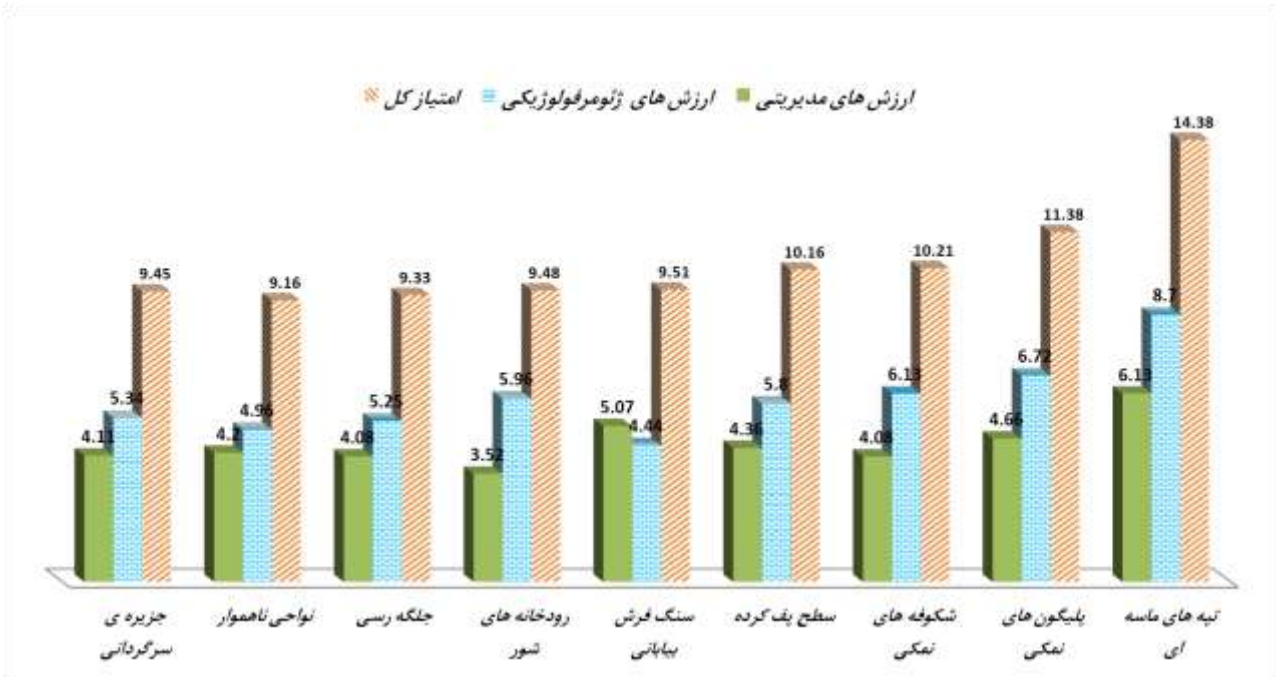
، امتیاز وزنی ۱,۸۵ برای تهدیدها نشان دهنده ناموفق بودن مجموعه در ۱,۶۵ استفاده از فرصت ها بوده است . فرصت های به دست آمده می تواند در برنامه ریزی های مدیریتی پارک جهت غلبه بر تهدیدها استفاده شود . چون مجموع امتیاز وزنی تهدید ها کمتر است، نشان می دهد که این تهدیدها خطری «۳» از میانگین جدی محسوب می شوند که باید در اعمال مدیریت های نوحفاظت و توسعه حتماً مورد توجه قرار گیرد. نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل عوامل خارجی و داخلی مؤثر در توسعه ژئوتوریسم نشان می دهد که : میانگین حاصل از مجموع امتیازات وزنی عوامل درونی (قوت و ضعف)

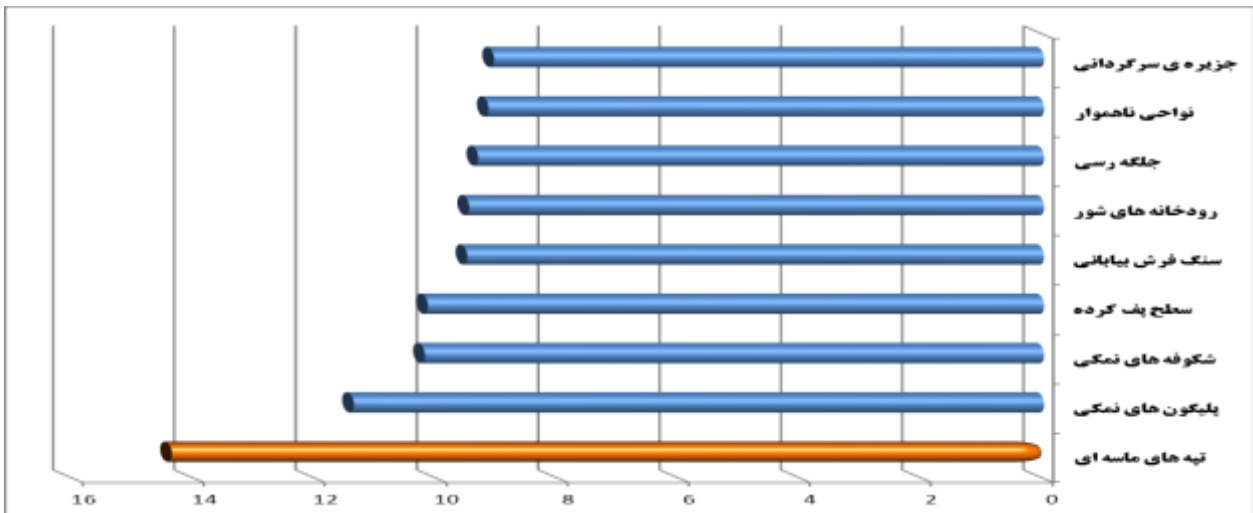
شکل ۱۳: امتیاز نهایی ماتریس ارزیابی روش سوات قابلیت گردشگری کویر گرمسار

زیبا شناختی و ارزش اقتصادی توسط روشهای همچون روش پراولونگ و الکترو، همسو با تحقیقات محققین قبلی (پازکی و شیخی ۱۳۹۶) مورد ارزیابی قرار گرفت که در نهایت تپه های ماسه ای و پلیگون های نمکی امتیاز بالاتری نسبت به کال و یا رودخانه های ای شور و جلگه های رسی به خود اختصاص داد ولی بطور کلی عیار بهره وری گردشگری آن کم است که در نمودار ذیل امتیازهای اشکال زمین گردشگری کویری جنوب گرمسار را مشاهده می کنید (نمودار)

در محدوده کویر و دشت گرمسار اشکال جغرافیایی از دید گردشگری بسیار متنوع می باشند اما سایت های کویری برخان ها، تپه های ماسه ای، پلیگون های نمکی، دشت ریگی و نیکازارها از منظر زمین گردشگری و اکوتوریسم بیابان مهم ارزیابی شدند بطوری که بوکلیه برخانی، پهنه های ماسه ای، پلیگون و شکوفه های نمکی، دریاچه نمک به علت کسب امتیازات مثبت قابلیت ارزیابی را پیدا کرده اند (جدول) ابتدا امتیازات کسب شده توسط معیارهای مختلف از جمله ارزش علمی و ارزش اکولوژیکی، ارزش فرهنگی، ارزش

نمودار ۲: امتیاز ارزش های ژئومورفولوژیکی و مدیریتی اشکال پارک ملی کویر

نمودار ۳: ارزیابی نهایی اشکال ژئومورفولوژیکی دشت گرمسار

تپه ماسه ای	طبیعت گردی	کم	ب و کاشان	نشده	گردشگر ی					محصول	
ریگ جن	گردشگری علمی-مادراجویانه	متوسط	رقیب منطقه ریگ جن- جندق و میباشند	سرمایه گذاری انجام نشده	گردشگر ی گسترده	عدم ورود مدیریت گردشگر ی	اثرات گردشگر ی بسیار کم	اکتشاف ی	علاقمند ی	پریدوکس	منابع انسانی- آموزش، اجتماعی- فرهنگی، بازاریابی- محصول
	طبیعت گردی	کم									

منابع:

- شاکری، عباس و فریدون سلیمی. ۱۳۸۵. عوامل موثر بر جذب سرمایه گذاری در منطقه آزاد چابهار و اولویت بندی آنها با استفاده از تکنیک ریاضی AHP. پژوهشنامه اقتصادی. ۹۵. ۲۰. شایان ساوش، فاطمه ملامهرعلیزاده مهدی جنتی ۱۳۹۹ کارایی داده‌های سنجش از دور (RS) در تهیه نقشه‌های لندفرم و نقش آن در برنامه‌ریزی محیطی. برنامه ریزی و آمایش فضا، ۹(۴)، ۱۱۱-۱۴۸
- زهتابیان، غلامرضا، جعفری، محمد، موحدیان، فاطمه، نعیمی، مریم. ۱۳۸۸، بررسی اثر معیار خاک در بیابان‌زایی با استفاده از مدل مدالوس (مطالعه موردی منطقه حبله‌رود). (تحقیقات مرتع و بیابان ایران ۴۸-۴۸۰، ۴(۴)، ۱۶،
- درمحمدی، منصوره؛ هاید آر؛ غلامرضا زارع و علی ترابی، ۱۳۹۷، تاثیر ویژگی های زمین شناسی گنبد‌های نمکی جنوب استان سمنان در بیابان‌زایی و ایجاد طوفان های نمکی، دومین همایش بین المللی گرد و غبار، ایلام، دانشگاه ایلام
- صادقی معصومه، کریمی احمدآباد مصطفی، اختصاصی محمدرضا، رجبی محمدرضا، ۱۳۹۴، تاثیر بادهای فرساینده بر مورفولوژی تپه های ماسه ای دشت سمنان، مهندسی و مدیریت آبخیز: دوره، ۷، شماره ۱ ص ۵۳-۶۳
- ضیایی محمود و محمود حسن پور (۱۳۹۲). 'تدوین حوزه های راهبردی توسعه مقاصد گردشگری با استفاده از تطبیق تئوریک و کاربردی مدل های چرخه حیات مقصد و شاخص رنجش داکسی مورد شناسی: مصر، فرحزاد، محمد آباد کوره گز؛ ابوزیدآباد، بند ریگ و عشین، ریگ جن، جندق'، جغرافیا و آمایش شهری منطقه‌ای، ۳(۹)
- ضیایی، محمود، پونه ترابیان(۱۳۸۹)، سنجش سطح قابل قبول اثرات منفی اجتماعی گردشگران بر جوامع محلی در ایران مورد مطالعه سکونتگاههای روستایی حوزه تالاب پریشان، آذر عادل، رهنورد فرج اله، مسلمانی غلامحسین. طراحی الگوی تدوین راهبرد صنعت: مورد مطالعه صنعت پتروشیمی، فصلنامه علمی - پژوهشی فرایند مدیریت و توسعه. ۱۳۹۴؛ ۲۸ (۴) :-۶۱ ۹۰
- ابراهیم زاده، عیسی، دانا رحیمی، اکبر زهرایی. ۱۳۹۰. گردشگری ورزشی و مکان‌گزینی بهینه فضایی- مکانی آن با تاکید بر استفاده از تابش خورشید مطالعه موردی کوه های پرآو- بیستون کرمانشاه. پژوهش و برنامه ریزی شهری ۱۱۱. ۷.
- پازکی، معصومه و داود شیخی. ۱۳۹۷ ژئومورفوتوریسم و قابلیت سنجی ژئومورفوسایت های جاده ای با استفاده از روش ترکیبی تاپسیس و پرالونگ. جغرافیا ۳۱۷.
- حسن پوره، محمود، احمدی، زینب، الیاسی، حسن. (۱۳۹۰). تعیین ظرفیت پذیرش گردشگری در مناطق کویری و بیابانی ایران نمونه موردی شهداد، مرنجاب - بند ریگ و مصر- فرحزاد . مطالعات مدیریت گردشگری. ۱۹۷-۱۷۶، ۵(۱۴)،
- جمعه پور، محمود، شکوفه احمدی. ۱۳۹۰. تاثیر گردشگری بر معیشت پایدار روستایی (مطالعه موردی: روستای برغان، شهرستان ساوجبلاغ). (پژوهشهای روستایی ۳۳. ۱۰.
- رضایی خلیل، نیما نظام وفا نداء، نوروزی و سروش نظام وفا، ۱۳۹۹ بررسی پتانسیل سازندها در ترشیری ایران مرکزی برای احداث مخازن زیرزمینی گاز طبیعی. زمینشناسی ژئوتکنیک (زمین شناسی کاربردی *Journal of Geotechnical Geology*), ۱(۸), (۵۰-۳۵).
- رهایبی، حسن، استعلاجی، علیرضا، رنجبر، محسن، شریعت پناهی، مجید ولی. (۱۳۹۸). نقش گردشگری کویری در توسعه روستایی (مطالعه موردی شهرستان گرمسار). (فصلنامه علمی و پژوهشی نگرش های نو در جغرافیای انسانی، ۲۶-۱، ۱۲(۱)،

-مقصودی مهران، کامرانی دلیر حمید، هاشمی میلاد. تأثیر عوامل محیطی در مکان‌گزینی استقرارگاه‌های باستانی در اطراف کهن دریاچه‌های شمالی دشت کویر (هولوسن). فصلنامه کوآترنری ایران. ۱۳۹۸؛ ۵ (۲): ۲۷۷-۲۶۳-

-نکوئی صدری، بهرام، ۱۳۸۸، مبنای زمین‌گردشگری با تأکید بر ایران، انتشارات سمت، تهران
نادعلی پور زهرا (۱۳۹۲). ارزیابی کیفیت مدیریت مقصد گردشگری از دیدگاه مزیت رقابتی، مطالعه موردی: منطقه چابهار. گردشگری علم و فرهنگ ۱۰، ۲.

وزین، نرگیس، برقی، حمید، طباطبایی، سید محمد. (۱۳۹۷). ارزیابی اثرات توسعه گردشگری بیابانی بر جوامع روستایی، مطالعه موردی: روستاهای بخشهای جرقویه علیا و بن رود شهرستان اصفهان. *جغرافیایی سرزمین*. ۱۲۱-۱۰۵، (۵۷) ۱۵،
یاسین ناسوتی، براتعلی فیض آبادی، سید مجتبی تاجور و عزیز ناسوتی ۱۳۹۶، تفسیر بی‌هنجاری‌های میدان پتانسیل به‌منظور بررسی ساختارهای زمین‌شناسی و اکتشاف تله‌های نفتی احتمالی، بررسی موردی: جنوب سمنان. *ژئوفیزیک ایران*، ۱۱ (۳)، (۹۰-). ۱۰۴.

ولید، ع.، شهبازیع &، موسویس. ح. (۲۰۱۴). مدل سازی روش‌های برآورد مؤلفه‌های مسطحاتی برخان (مطالعه موردی: برخان‌های جنوب کویر چاه جام. *جغرافیا و توسعه ناحیه ای*. (۲۰) ۱۱،

۱
وحدتی نسب، حامد، هاشمی، سید میلاد. (۱۳۹۷). چاه جم، محوطه‌ی پارینه‌سنگی در جنوب دامغان. *پژوهش‌های باستان‌شناسی ایران* ۲۶-۷، (۱۶) ۸،

-هاشمی سیدمیلاد، وحدتی نسب حامد، بریون ژیل، ژه گیوم، عزیزی قاسم، جایز مژگان، و. ۱۳۹۶ دوره پلیستوسن جدید در شمال دشت کویر مرکزی و شکل‌گیری محوطه‌های پارینه‌سنگی؛ مطالعه موردی: محوطه میرک سمنان. فصلنامه کوآترنری ایران. ۱۳۹۶؛ ۳ (۴): ۴۳۰-۴۰۵

- سندتفصیلی تدبیر و توسعه استان سمنان (۱۳۹۷). سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی استان سمنان. مجری مطالعات: مهندسان مشاور سامان زمستان

-کمیته آمار اطلاعات اداره کل میراث فرهنگی و گردشگری استان سمنان، ۱۳۹۹. وزارت میراث فرهنگی و گردشگری و صنایع دستی
Berillon, G.; Bonilauri, S. et al. (2017). Fouille du site Mirak 8: la troisième saison. Programme Paléanthropologique Franco-Iranien (FIPP)

Kamyabi, saeid Ali Gholamzadehdoab, Ali Mokhtari, 2014, Study Ecotourism Development of Deserts in Semnan province, Iran Journal of Applied Science and Agriculture 2014 Vol.9 No.5, Special pp.2253-2266 ref.15 <https://gsi.it/>
<https://www.irandeserts.com/>

جغرافیا(فصلنامه علمی- پژوهشی انجمن جغرافیای ایران)، دوره جدید، سال هشتم، شماره ۲۷، صص ۲۲۵-۲۰۵.

-طالبی، آیدا، میرحسین چرخایی، حمیدرضا پیروان، علی‌اصغر هاشمی، حسین مصدق. بررسی عوامل مؤثر بر فرسایش و رسوبدهی واحدهای لیتولوژی ماری با استفاده از باران‌ساز (مطالعه موردی مارن‌های حوزه حبله‌رود، استان سمنان). *مجله علوم آب و خاک*. ۱۳۹۱؛ ۱۶ (۶۲): ۲۳-۱۳

-عرب عامری، رضایی و یمانی، ۱۳۹۷. ارزیابی توانمندیهای ژئوتوریسم ناهمواری گنبد‌های نمکی برای توسعه پایدار گردشگری مطالعه موردی: جنوب سمنان، نشریه مدیریت بیابان نشریه شماره ۱۱، بهار و تابستان ۱۳۹۷، صفحات ۱ تا ۱۱

-عرب عامری، علیرضا، مقامی مقیم، غلامرضا، رضایی، خلیل، شیرانی، کورش، حلبیان، امیرحسین. (۱۳۹۶). ارزیابی کارایی روش‌های AHP و AHP گروهی در انتخاب بهترین گونه پیکان ماسه‌ای جهت تثبیت ماسه‌های روان (مطالعه موردی: زیگ نجارآباد). *مدیریت بیابان*. ۷۳-۵۸، (۹) ۵،

-عرب عامری، علیرضا، رامشت، محمد حسین، مقامی مقیم، غلامرضا، شیرانی، کورش. (۱۳۹۸). ژئومورفوتوریسم و ارزیابی ژئومورفوسایت‌های کویری و بیابانی با تأکید بر روش ارزیابی ژئومورفوسایت‌ها (مطالعه موردی: استان سمنان). *مجله آمایش جغرافیایی فضا*، (۱)،

-فرزین، محمدرضا، نادعلی پور، زهرا. (۱۳۸۹). عوامل مؤثر بر مزیت رقابتی مقصدهای گردشگری در ایران (مورد مطالعه: منطقه چابهار). *مطالعات مدیریت گردشگری*. ۶۷-۴۰، (۱۴) ۵،

کرینسلی، د.، ترجمه پاشایی، ع.، ۱۳۸۱ کویرهای ایران و خصوصیات ژئومورفولوژیکی و پالئوکلیماتولوژی آن. انتشارات سازمان جغرافیایی وزارت دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح.

-مشهدی، ناصر، احمدی، حسن. (۱۳۸۹). تعیین منابع ماسه براساس دانه‌بندی خاک یا رسوب سطحی (توان رسوب‌زایی). تحقیقات مرتع و بیابان ایران. ۵۱۷-۴۹۹، (۴) ۱۷،

ملکی، سعید، سجادیان، مهیار. (۱۳۹۷). آسیب‌شناسی کیفیت رقابت‌آمیز مدیریت مقصد گردشگری کویر مطالعه موردی: کویر شهداد کرمان. *فصلنامه جغرافیا و توسعه* ۹۸-۸۱، (۵۱) ۱۶،

-موسوی، سیدحجت، معیری، مسعود، سیف، عبدالله، ولی، عباسعلی. (۱۳۹۱). انتخاب مناسب‌ترین نوع گونه گیاهی نیکا برای تثبیت ماسه‌های روان با استفاده از مدل AHP مطالعه موردی: زیگ نجارآباد، شمال شرق طرود. *محیط‌شناسی*-۱۰۵، (۱) ۳۸، ۱۱۶ (سپهر)، ۱۰۹ (۲۸)، (۲۳۷-۲۲۳)

-مقصودی، مهران و عرب عامری، علیرضا ۱۳۹۶. ارزیابی کمی ژئوسایت‌های نمکی استان سمنان با روش‌های بریلها و پرالونگ با تأکید بر ژئوسایت‌های غرب استان، پژوهش‌های جغرافیای طبیعی، دوره ۴۹، شماره ۲، تابستان ص. ۲۵۸-۲۱۴۱

Survey of land tourism desert and desert city of Garmsar

Survey of land tourism desert and desert city of Garmsar

Farshad Ooney¹ Saeed Sahamah²

ABSTRACT

Geo tourism phenomena are one of the most important resources and national capitals, which if properly planned to exploit their benefits, can bring many material and spiritual benefits to the country, considering that most of the peri-urban space of the cities of Semnan province is in the territory of the regions. It is located in a dry and desert area, accurate and basic understanding of the capabilities of deserts and deserts and ways of exploiting them is one of the essential requirements for the economic and social development of the province. It has desert tourism land, which is called both as an opportunity and as a threat to development. The share of tourists and those interested in the historical cultural attractions of the city is higher (about ۴۷percent), which requires sustainable tourism management and planning for the historical cultural attractions. It is. Garmsard desert areas and sites are located in the south and west of the city, the most important geo-sites of desert eco-tourism in the city can be mentioned in the desert national park, mines and different forms of salt, Varig Jen sand dunes, paved road and desert caravanserais. . In general, the tourism potential of mines and salt formations in the region is well evaluated, the adaptation of tourism characteristics and tourism destinations of Garmsar desert indicates the motivation and type of desert tourism, scientific and adventurous tourism with the interest and proportion of average tourists and matching with the tourism model in the exploration stage. (Butler) In the stage of interest and strategic framework for the desert national park, Crouch and Ritchie's strategy is proposed, for salt mines, Porter's strategy and for sand dune, Poon's strategy is proposed.

Keywords: National Park, Tourism Land, Sand Dunes, Krach and Ritchie Strategy, Garmsar City